

A már említett *Szövegértés lépésről lépésre* című könyv szövegválasztásából hadd említsék néhány szerzőt: Balassi, Heltai Gáspár, Fazekas Mihály, Kosztolányi, Szabó Magda, Örkény, Varró Dániel. A könyv alkotói nem féltek annyira a „száraznak ható” irodalmi szövegektől... Lehet, hogy nem hatnak száraznak?

Az Előszó után Eitler Tamás *A tanulócsoporthoz tanárainak figyelmébe* (9) ajánl néhány gondolatot: könyve életre szóló ismeretek megszerzését segíti elő, mindenféle összetételű tanulócsoporthoz megfelelő, sok tevékenységformában alkalmazható (frontális, kooperatív, de egyéni is), majd pedig *Az egyénileg tanulók figyelmébe* (11) című részből megtudhatjuk, hogy bár a könyv a csoportmunkára épül, egyedül is haszonnal forgatható.

A *Feladattípusok* (13) két és fél oldalon keresztül vezet be a könyv szövegeibe; a szerző részletesen elmagyarázza, melyik feladat mit gyakoroltat (és nem „begyakoroltat”, mint ahogy többször is előfordul a könyvben! [pl. 14]), majd megismerjük a jellemző feladattípusnevezéseket. Olykor azonban tanácstalanná válhatunk: hogyan is lehet gyakoroltatni a „jellemző feladattípussal”? A 15. oldalon, *A szöveg célja és közönsége* feladattípus magyarázatában ezt olvassuk: „Jellegzetes feladatok: a szerzői cél meghatározása.”

A 16. oldalon kezdődnek a leckék, melyekhez képek, rajzok készültek. Sajnos azonban – olykor a feladat megoldását akadályozva – a képek sötétek, ezért értelmezhetetlenek. A 120. oldalon például a zászlók színei nem látszanak; a 22. oldalon az álláshirdetések olvashatatlanok; a rajzok egy előző korszak stílusát idézik. Egyébként is az egész könyv szürke és fekete: a diákok figyelmét így nehéz felkelteni.

Szokatlan megoldás a sok üresen hagyott oldal (31., 45., 75., 111., 145., 167.); talán lehetne hasznosítani ezeket, ha a könyv kínálna olyan feladatokat, amelyeket az üres lapokon kellene megoldani.

A könyv nyelvezetén erősen látszik az angol hatás: a feladatok az „Exercise 4” mintájára így sorakoznak: „Feladat 4” stb. Talán jobb a magyar sorrend, ha magyar olvasónak

szánjuk a könyvet. Több nyelvi-stiláris hiba is feltűnt a munkában: a már említett „begyakoroltat” (14), „átbeszél ismeret” (15), „végtermék” (15) – ez utóbbi komikusan is hat, helyette megfelelhet a „közös, összegző feladat”; valamint a hátsó borítón a szerkezetében is furcsa „...gyakoroltat, nem szájba rágósan” (!) kifejezés. A hátsó borító egyébként az ötödik (!) „magyarázat” a könyvhöz, afféle kedvcsináló-ajánló szöveg, amely „hiánypótlónak” tartja Eitler Tamás munkáját.

Bizonyára hasznos lehet ez a könyv is, ám a módszeres tanulásra nem alkalmas; olvasói nem tudnak az oly fontos *lépcsőzetes* tanulási folyamat részesei lenni, így a hatékony szövegértést valószínűleg más könyvből kell majd elsajátítaniuk. Talán néhány szöveg és feladat segíthet a gyakorlásban a *Hatékony szövegértés*ből is.

Hiányoltam a bibliográfiát, a források felsorolását; s talán az sem szerencsés, hogy a megoldások igen apró betűsek.

Korompayné Sebestyén Nóra

IRODALOM

Bacsó Márta – Balázs Nikolett – Körös Kata – Madocsai Kinga – Mohácsi Eszter – Raátz Judit (alkotószerk.) – Sáfrán Réka (2011): *Szövegértés lépésről lépésre*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Szofilkánics Judit

Tanuljunk ukránul! 2.

Nyíregyháza: Örökségünk Könyvkiadó Kft., 2009. 313 p.

Szofilkánics Judit a baktalórántházi Vay Ádám Gimnázium nyugalmazott tanára, a magyarországi középiskolai ukránnyelv-oktatás megalapítója, a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Tanszékének módszertanosa, két ukránnyelv-könyv szerzője. Kiemel-

kedő tevékenysége elsősorban az ukránnyelv-
oktatás magyarországi bevezetésére, az ukrán
nyelv presztízsének emelésére irányul, amire
a rendszerváltozás után nem csupán a környe-
ző országokban, de Ukrajnában is nagy szük-
ség van.

Szofilkánics Judit hiánypótló munkái lehe-
tőséget nyújtanak az ukrán nyelv elsajátításá-
hoz alapszinten (2004) és középszinten (2009).
Jelen ismertetést a nemrég megjelent második
résznek szenteljük. A kötetet négy szempont-
ból vizsgáljuk: típus, szerkezet, külalak és
tartalom. „A könyv a nyelvi tankönyv és a
társalgási segédanyag között középúton áll”
– írja a szerző az előszavában. „Sőt egyes fel-
adatoknál még munkafüzetként is használha-
tó. Szint tekintetében minden témakör alap-
fokról indulva a középfokkal is foglalkozik”
– folytatja. A célok között a szerző megemlí-
ti, hogy elsősorban a beszédkészség fejlesz-
tésében szeretne segíteni az ukrán nyelvet
tanulóknak és oktatóknak.

A tananyag tíz fejezetre bomlik, melyek
mindegyike külön témakört dolgoz fel. Ezeket
a mindennapi életből vett témákat a könyv
közvetlen társalgási nyelven tolmácsolja (pél-
dával a ház és az otthon, az iskola, sport, sza-
badidő, hobbi). A külalak szintén fontos té-
nyező egy nyelvtanulásra szánt tankönyvnl.
Ebben a tekintetben a vizsgált kötet teljes
mértékben megfelel a modern kor követelmé-
nyeinek: a 313 A4-es méretű oldal tele van
színes képekkel, fényképekkel, illusztrációk-
kal, fekete-fehér rajzokkal, táblázatokkal,
diagramokkal – ezek mind a megértést és a
hatékony tanulást segítik elő.

A bevezetőben megemlített négy szempont
közül talán a legfontosabb tényező a tartalom.
Mivel ez különböző rétegződésű lehet, mi is
külön kitérünk a könyvben bemutatott szó-
kincsre, nyelvi tartalomra, illetve a különbö-
ző feladattípusokra, melyekkel a kötet segíti
a nyelvtanulót az ukrán nyelv elsajátításában,
nyelvi készségeinek fejlesztésében.

Minden fejezet elején található szókincs-
lista. A szavak és kifejezések magyar megfe-
lelőit nem adják meg a listák, viszont a fejezet

feladatai bőséges lehetőséget biztosítanak
a tanulóknak az adott szavak gyakorlására.
A feladatokból egyértelművé válnak a szóje-
lentések. Mint már említettük, a fejezetek a
mindennapi élet szókincsét dolgozzák fel köz-
vetlen módon, a társalgási nyelvet tanítva.
Modern szókincset is tanít a kötet, például
a számítógép és az internet használatával kap-
csolatban (146), ami korunkban a nyelvkönyv
már szinte elengedhetetlen eleme.

A tananyag kiter egyet-nyelvtani témák
magyarázatára is. Ezek magyarul jelennek
meg a könyvben. A magyarázatok után álta-
lában nyelvtani feladatok sora következik.
Ezeken keresztül a nyelvtanulónak lehetősége
nyílik arra, hogy a nyelvtani szerkezetek
használatát jól begyakorolja. Írásbeli és szó-
beli feladatok egyaránt találhatóak a kötetben.
Az írásbeli gyakorlatok között vannak pá-
rosításos, szópótló, mondatátalakításos fel-
adatok csakúgy, mint fordításiak. A szóbeli
feladatok között többnyire csak önálló munka-
végzést igénylők jelennek meg, kevés a pár-
munkára irányuló feladat, csoportmunka pe-
dig alig található. Az önálló munkavégzést
igénylő feladatok között van szóbeli képleírás
és véleménykifejtés egy adott témáról.

A leggyakrabban előforduló feladattípus
a könyvben az ukránról magyarra, illetve ma-
gyarról ukránra fordítás a szavak, a monda-
tok és a szövegek szintjén. A szerző a kétnyel-
vű szótárak mellett az ukrán értelmező szótár
használatára is buzdítja a könyv a használóját,
például az értelmező szótár segítségével kell
a nyelvtanulónak tíz mondatot írnia, melyek-
ben meghatározza a megadott szavak jelenté-
sét (175). Minden fejezetben érvényesül a fo-
kozatosság elve: a gyakorlatok az egyszerűtől
haladnak az összetett nehézségi fokozatig.
A nyelvtani anyag gyakorlásánál ez a fokoza-
tosság a feladatok sorrendjében jelenik meg,
mivel először alakfelismerő, majd mondatáta-
lításos feladatok következnek, végül a szerző
a gyakorlatokban a tanuló önálló nyelvhasz-
nálatára fekteti a hangsúlyt (például véle-
ménykifejtés szóban vagy írásban egy adott
témáról).

Fontos kiemelni, hogy a könyv anyaga a nyelvtanulási funkció mellett a szociokulturális kompetencia fejlesztésére is kellő hangsúlyt fektet. A tanuló megismerkedhet Ukrajna történelmével, földrajzi elhelyezkedésével, az ukrán himnusz történetével, értékes információhoz jut az ukrán fővárosról. A szerző fontosnak tartja, hogy bemutassa az olvasónak Kárpátalját, annak megyei központját, Ungvárt, valamint neves kárpátaljai személyiségeket is felsorakoztat, mivel a magyar–ukrán nyelvi és kulturális kapcsolatok e vidéken érvényesülnek a legintenzívebben. Ezen kívül Magyarországról, a fővárosról, az Ukrajnával határos Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéről és annak nevezetes helyeiről is számos fontos információt kap a tanuló ukránul. E témák feldolgozása nemcsak a hallgatók helyismeretét gazdagítja, hanem beszédkészségüket is fejlesztí.

Az alábbiakban felsorolunk néhány észrevételt, javaslatot a kötet lehetséges újabb kiadásához:

1. Célszerű a kötet végén ukrán–magyar, esetleg magyar–ukrán szöszedetet elhelyezni, mely a tankönyv fejezeteinek szókincsét tartalmazza. A fordítási feladatokhoz ez mindenképp indokolt lenne.

2. Indokolt lenne több kommunikációra irányuló feladat használatra (írásbeli – információközlés; szóbeli – pár-, illetve csoportmunka).

3. Javasolnánk a rövidítések feloldását és a számnevek kiírását szavakkal (*з 4 ст. до н.е.* (262) – з четвертого століття до нової/нашої ери 'Kr. e. negyedik évszázadtól'; 97% (217) – дев'яносто сім відсотків 'kilencvenhét százalék'; *до 9 ст.* (236) – до дев'ятого століття 'a kilencedik századig'; *на 1/5 території* (237) – на одній п'ятій території 'a terület egyötödén'; *заснував Бийло IV у 1255 р.* (259) – *заснував Бийло IV (Четвертий) у тисяча двісті п'ятдесят п'ятому році* 'IV. Béla alapította 1255-ben'; *12,8 тисяч квадратних кілометрів* (234) – дванадцять цілих вісім десятих тисяч квадратних кілометрів '12,8 ezer négyzetkilométer'; 46 143 700 чоло-

вік (217) – сорок шість мільйонів сто сорок три тисячі сімсот чоловік '46 143 700 személy'); vagy a szöveg végén megadni a többször előforduló rövidítések feloldását, például *pp.* (259) – роках 'években', *p.* (uo.) – році 'évben'. Néha azonban a szerző zárójelben közlésezi a szám betűvel való leírását (*у 13 (тринадцятому) столітті* (273) 'a 13. században'; *у 1828 /тисяча вісімсот двадцять восьмому/ році* (284) '1828-ban'). Fontos megjegyezni, hogy a tőszámnevek és a sorszámnevek begyakorlására sor kerül (206).

4. Javasoljuk a tükörfordítások kiküszöbölését, például a magyar *friss függöny* ukrán kalcja a *свіжі штори* (45), helyesebb lenne az ukrán standard *чисті штори* 'tisztá függöny' kifejezést használni; a magyar *kakukktojás kiválasztása* elnevezést annál a feladattípusnál használta a szerző, amelyben az egyforma fogalmak közül ki kell választani a nem oda illőt. Erre az ukrán *яєчко зозулі* (263) (szó szerint 'kakukktojás') nem megfelelő, célszerű magyarul megfogalmazni, hogy *kakukktojást keresünk*, esetleg közzétenni ukránul a következőképpen: *з ряду однорідних виберіть назву, яка виділяється з-поміж інших якоюсь особливою ознакою*.

5. Célszerű lenne autentikus hanganyagot megjelentetni az ukrán nyelv gyakorlásához (anyanyelvű beszélőkkel), így beszédértési feladatokat is meg lehetne adni a kötetben, illetve a könyvben felsorolt számok esztétizációját gyakorolni.

Mi, nyelvtanulók és nyelvtanárok (illetve mindenki, aki a könyvet használni kívánja) hálásak lehetünk Szofilkánics Judit tanárnőnek, hogy ezt a könyvet elkészítette, és nyomtatásban megjelentette. Nagyon hasznos kötetet nyújtott azon magyar anyanyelvűeknek, akik szeretnének közelebről megismerkedni az ukrán nyelvvel s használni azt kommunikatív szinten. A szerző könyvei mintaként szolgálhatnak azoknak a kárpátaljai ukrán nyelvtanároknak, akik tankönyv vagy segédanyag megírását tűzték ki célul. Ötleteket meríthetnek ahhoz, hogyan lehet oktatni az ukrán nyelvet olyan módszerrel, amely első-

sorban a kommunikációs kompetencia fejlesztésére irányul, és ennek a készségnek a fejlesztéséhez igazítja a nyelvtani ismereteket. A *Tanuljunk ukránul* első és második részében javasolt témakörök és az ahhoz tartozó gyakorlati feladatok alapként szolgálhatnak a feladattípusok bővítéséhez, újabb témakörök és a hozzájuk fűződő gyakorlatok kidolgozására ösztönözhetik a nyelvtanárt, aki magyar iskolásoknak tanítja az ukrán nyelvet. A könyvet nemcsak a magyarországi tanulók forgathatják haszonnal, hanem bátran javasoljuk a kárpátjai magyar iskolák fakultatív ukrán nyelv-oktatásának segédanyagaként is.

További szakmai sikereket kívánunk Szofilkánics Judit tanárnőnek, és nagy érdeklődéssel várjuk a kötet harmadik részét.

Bárányné Komári Erzsébet – Huszti Ilona

IRODALOM

Szofilkánics Judit – Udvari István (szerk.) (2004): *Tanuljunk ukránul!* Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszék.

Nagy L. János (szerk.)

Egy autonóm ember: Török Gábor emlékének

Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2011. 93 p.

A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola (mai nevén a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara) ezzel a gondosan szerkesztett szép kis kötetrel emlékezik egykori tanárára, a magyar nyelvészet és stíluskutatás kiemelkedő egyéniségére, Török Gáborra.

A kötet anyagának gerincét egy 2008 novemberében rendezett konferencián elhangzott előadások és emlékezések adják. Ezt a konferenciát a tudós születésének közelgő

80. évfordulója alkalmából szentelték Török Gábor munkásságának, de mire a kötet megjelent, egyben halálának 15. évfordulója alkalmából is tisztelegnek általa Török Gábor emléke előtt. (A konferenciáról rövid összefoglaló videót láthatunk a főiskola honlapján* a Hírek rovatban, *Az SZTE JGYPK televíziója* cím alatt.)

A most ismertetendő kiadványt Nagy L. János szerkesztette, aki 1976/77-ben egy tanév erejéig még kollégája lehetett Török Gábornak. Egyébként ő rendezte sajtó alá Török Gábor posztumusz művészettörténeti könyvét is (*Ciszterna és forrás. Giovanni Pisano szövéke Pistoia-ban*. Szeged: JGYF Kiadó, 1998).

Az emlékkötet a szerkesztői előszó után Békési Imre cikkével indul, amely 1989-ben a 60. születésnap alkalmából rajzolta meg „egy autonóm ember”, Török Gábor pályaképet (7–11). Engedtessek meg a recenzensnek, hogy ennek a tanulmánynak és saját ismereteinek, emlékeinek alapján röviden összegezze – főként az azóta színre lépett ifjabb nemzedék számára –, ki is volt Török Gábor, miben rejlik munkásságának jelentősége.

Török Gábort elsősorban József Attila költői nyelvének legkiválóbb kutatójaként tartjuk számon, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy pályájának kezdetén főként nyelvtörténettel foglalkozott, ilyen tárgyú cikkeket publikált, Benkő Loránd aspiránsaként. 1954-től sikeresen haladt kandidátusi értekezésének megírása és megvédése felé, ennek lehetőségét azonban politikai okokból elzárták előle. (A politikai ok az volt, hogy Török Gábor nem fogadta el az 1956-os „ellenforradalom” akkori hivatalos értékelését, s ennek a véleményének, közismert önsorsrontó merészségével, hangot is adott.) Ekkor került a budapesti József Attila Gimnáziumba, ahol 1957 és 1964 között hét tanéven keresztül tanított. Mint az iskola hajdani növendéke, jól emlékszem a feltűnően intelligens arcú fiatal tanár fehér köpenyes, botra támaszkodó alak-

* www.jgypk.u-szeged.hu